

and Exchanging Electronic Evidence Across Europe. *Law, Governance and Technology Series*. 2018. Vol. 39. P. 3–12.

2. Vitkauskas D., Dikov G. Protecting the right to a fair trial under the European Convention on Human Rights: A handbook for legal practitioners, Council of Europe. 2017.

3. ECtHR judgment of 17 October 2019 in case López Ribalda and others v. Spain, petitions № 1874/13 8567/13.

4. ECtHR judgment of 5 September of 2017 in case Bărbulescu v. Romania, petition № 61496/08.

ВІД ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ДО ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Древаль Ю. Д.

«Культура має значення»? – так наприкінці 1990-х рр. поставили питання знані західні науковці, намагаючись пояснити як успіхи, так і недоліки на шляхах суспільної трансформації багатьох країн світу [1]. Для когось це питання вже було риторичним з наперед заданою відповіддю, для когось – воно стало додатковим предметом роздумів у пошуках оптимального розвитку суспільних відносин. Ключовою ж проблемою стало донесення до політичного керівництва та лідерів багатьох країн власного переконання щодо того, що культурний компонент складає важливий чинник розвитку суспільних та державно-владних відносин. Власне, і політики мають усвідомити власну високу місію щодо підтримання та розвитку культури.

Ідею значущості культурного компоненту в суспільному прогресі лаконічно і водночас досить чітко сформулювали Р. Інглхарт та К. Ветцель, наполягаючи на наступному: 1) економіко-соціальний розвиток створює все більш сприятливі умови існування людей; 2) ці умови, в свою чергу, забезпечують поширення масових цінностей самовираження, надаючи пріоритетне значення свободі особистості і свободі вибору; 3) ці цінності мобілізують соціальні сили, що виступають за встановлення демократичного ладу, якщо він ще не існує, і за збереження і поглиблення демократії там, де вона вже побудована [2, 235–236].

Все це стосується і сутності та особливостей розвитку політико-правових відносин. Вже не викликає сумнівів положення про те, що від загального соціокультурного рівня залежать і успіхи на шляхах демократичних перетворень. Відтак має йтися і про гармонійний зв'язок між розвитком правової культури та реалізацією принципів правової держави. Беззаперечним видається і те, що формування правової культури складає чи не найбільш важливий компонент розбудови правової держави. Водночас слід зважити і на відсутність єдиного розуміння сутності правової культури та невизначеність і в підходах до її термінологічного визначення (дослідники, наприклад, налічують понад двохсот визначень).

Наприклад, В. Качур у зв'язку з цим звертає додаткову увагу на те, термін «правова культура» включає в себе два слова «культура» і «право», які, в свою чергу, також є неоднозначними [3, 13].

Феномен правової культури досліджується в рамках власне правового, антропологічного, філософського, аксіологічного, соціологічного та деяких інших підходів. З-поміж них нас приваблює філософський підхід, який базується на осмисленні взаємозв'язків людини і права. Як стверджує С. Сливка, «правова культура – це ступінь духовно-філософського осмислення духу природного і змісту позитивного права, коеволюція всіх його джерел у співвідношенні частини й цілого, раціональної власної професійної діяльності та уміле утримання (регулювання) фахової гармонії у правовому полі» [4, 184].

У такому разі рівень та розвиненість правової культури першочергово визначається загальнолюдськими та політико-правовими цінностями. Якраз на такій основі формується і правосвідомість, яка також є одним з різновидів суспільної свідомості. Загалом же до вимірів правової культури можна віднести чітке усвідомлення власних прав та обов'язків, достатній рівень обізнаності з правовими нормами, уміння ними користуватися у практичній діяльності, усвідомлену та правомірну поведінку тощо.

До обов'язків держави у даному відношенні найперше слід віднести забезпечення гласності та відкритості у діяльності органів публічної влади, формування системи законодавства на основі реального забезпечення прав і свобод громадян, належну правозастосовну практику, підтримання законності та правопорядку на всіх рівнях публічних відносин. До цього слід додати і формування такої судової системи, яка б користувалася підтримкою більшості громадян. Мірилом успіхів на шляхах демократизації та суспільного розвитку має бути реальне втілення у життя конституційно-правових приписів, згідно з якими людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

До характеристик правової держави традиційно відносять сукупність формально визначених показників, а саме реальний конституціоналізм, панування права в суспільстві, поділ гілок влади, незалежність судочинства тощо. За нашою ж оцінкою, у даному відношенні до суто формальних показників слід додати і змістовні показники, найперше – стан та розвиненість правової культури. Якраз належний рівень правової культури та правової освіченості громадян і має складати змістовну основу функціонування органів публічної влади та утвердження цивілізованих стандартів державного владарювання.

Список використаних джерел:

1. Culture Matters: How Values Shape Human Progress / Lawrence E. Harrison and Samuel P. Huntington eds. New York: Basic, 2000. 348 p.

2. *Ronald Inglehart, Christian Welzel. Modernization, Cultural Change, and Democracy: The Human Development Sequence. New York: Cambridge University Press, 2005. 333 p.*

3. *Качур В. О. До визначення поняття «правова культура». Право. Людина. Довкілля. 2019. № 1 (10). С. 12–19.*

4. *Сливка С. С. Юридична деонтологія: підручник. Київ: Атіка, 2001. 304 с.*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДИТИНИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ВІТЧИЗНЯНЕ ПРАВО

Завгородня Ю. С.

Одним з важливих завдань кожного цивілізованого суспільства є створення умов для повноцінного розвитку дитини та пов'язаний з ним захист прав дитини. Відзначимо, що війна Росії проти України актуалізувала питання забезпечення прав дитини, оскільки саме діти виявились самими незахищеними від злочинних дій російських окупантів. Психосоматичні особливості, властиві дитячому організму стали фактором посиленого емоційного сприйняття воєнної обстановки та тих злочинів, що відбувалися на очах у дітей (і тим більше щодо них). «Дітей продовжують вбивати та ранити, а жорстока реальність довкола залишає у маленьких хлопчиків та дівчаток глибокі травми на все життя. Війна перевернула життя мільйонів дітей нищівним чином. Війна спричинила одне з найшвидших широкомасштабних переміщень дітей з часів Другої світової війни, ознаменувавши зловісну віху, жахливі наслідки якої можуть відчувати щонайменше кілька наступних поколінь» [1] – відзначається у пості, присвяченому проблематиці дитинства українських дітей під час війни, на сайті Unicef.

Серед міжнародних документів, присвячених правам дитини та у яких закладено стандарти цих прав, доцільно згадати наступні.

У першу чергу, це Декларація прав дитини, що була прийнята 20 листопада 1959 року Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй. І хоча текст цього документу містить норми, що складають *soft law*, цивілізоване суспільство сприймає їх як такі, що безпосередньо визначають спрямованість діяльності публічної влади до реалізації проголошених принципів. Водночас слід акцентувати увагу на доцільності розумного сприйняття змісту положень Декларації прав дитини, які не повинні використовуватися суто формально, негативно впливаючи на реалізацію прав дитини.

У цьому контексті варто згадати національну судову практику у справах, що стосуються, зокрема, визначення місця проживання дитини. Українські суди доволі часто, приймаючи рішення у означеній категорії справ, посилались на шостий принцип, закріплений у цьому міжнародному